

UMSÖGN

Viðtakandi: Borgarráð.

Sendandi: Rannveig Einarsdóttir, sviðsstjóri velferðarsviðs

Efni: Breytingar á reglum um sameiginlega akstursþjónustu fatlaðs fólks og breytingar á gjaldskrá fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks.

I. Forsaga

Um akstursþjónustu fyrir fatlað fólk gilda reglur fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu nr. 645/2020 auk gjaldskrár Reykjavíkurborgar um akstursþjónustu fyrir fatlað fólk nr. 1288/2023. Reglur þessar og gjaldskrá eru settar á grundvelli 29. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991. Einnig er stuðst við leiðbeiningar félagsmálaráðuneytisins fyrir sveitarfélög um akstursþjónustu fyrir fatlað fólk.

Samkvæmt 1. mgr. 29. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 skal fatlað fólk eiga kost á akstursþjónustu sem miðar að því að það geti farið allra sinna ferða með þeim hætti sem það kýs og á þeim tíma sem það velur gegn viðráðanlegu gjaldi. Samkvæmt 3. mgr. 29. gr. sömu laga er sveitarfélögum heimilt að innheimta gjald fyrir akstursþjónustu samkvæmt gjaldskrá sem sveitarstjórnir skulu setja og skal gjaldið vera sambærilegt gjaldi fyrir almenningssamgöngur á viðkomandi svæði.

Samkvæmt 1. gr. núgildandi gjaldskrá Reykjavíkurborgar vegna akstursþjónustu fatlaðs fólks skal fargjald fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks, þ.e. fyrir fasta ferð eða tilfallandi ferð miðast við hálf t. almennt gjald hjá Strætó bs. samkvæmt gjaldskrá hverju sinni. Þá miðast fargjald fyrir tilfallandi ferðir sem eru pantaðar samdægurs við fullt gjald hjá Strætó bs. samkvæmt gjaldskrá hverju sinni.

Í álitum umboðsmanns Alþingis í máli nr. 11617/2022 sem varðar gjaldskrá akstursþjónustu fatlaðs fólks komst umboðsmaður að þeirri niðurstöðu að framangreind gjaldskrá Reykjavíkurborgar nr. 1468/2020 um akstursþjónustu fatlaðs fólks hafi ekki verið í samræmi við lög um þjónustuna. Gjaldskráin tryggði ekki með fullnægjandi hætti að gjald fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks væri sambærilegt gjaldi fyrir almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu í skilningi 29. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991. Í álitum umboðsmanns kom m.a. eftirfarandi fram:

„Leggja verður til grundvallar að lögbundin akstursþjónusta fyrir fatlað fólk sé í ýmsu tilliti annars eðlis en sú þjónusta sem felst í almenningssamgöngum, m.a. m.t.t. til kostnaðar og aðgengileika. Með lokamálslið 3. mgr. 29. gr. laga nr. 40/1991 hefur löggjafinn engu að síður tekið sérstaka afstöðu til gjaldtöku fyrir þessa þjónustu og í því sambandi vísað til 20. gr. fyrrnefnds samnings Sameinuðu þjóðanna þar sem mælt er fyrir um að greitt sé fyrir því að fatlað fólk geti, í þágu sjálfstæðis síns og eftir því sem unnt er, farið allra ferða sinna með þeim hætti og á þeim tíma sem það kýs og á viðráðanlegu verði. Í þessu ljósi, svo og þess almenna markmiðs laganna að tryggja sjálfstæði fatlaðs fólks í daglegu lífi, verður að túlka ákvæðið þannig að ekki sé nægjanlegt að gjald sé miðað við gjaldskrá fyrir almenningssamgöngur ef það leiðir til þess að fatlað fólk þurfi í reynd að greiða verulega meira en aðrir fyrir það að komast ferða sinna.“

Umboðsmaður Alþingis beindi þeim tilmælum til úrskurðarnefndar velferðarmála að hún skyldi taka upp málið að nýju með hliðsjón af álitinu, kæmi fram beiðni um það og leysa úr því í samræmi við þau sjónarmið sem lýst er í álitinu. Með úrskurði úrskurðarnefndar velferðarmála í enduruppteknu máli nr. 327/2021, dags. 11. október 2023, var ákvörðun Reykjavíkurborgar, dags. 23. júní 2021, um að synja umsókn A, um tímabilskort vegna akstursþjónustu fatlaðs fólks, felld úr gildi og málinu vísað til nýrrar meðferðar sveitarfélagsins.

Með hliðsjón af framangreindu er nauðsynlegt að breyta reglum fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu nr. 645/2020 og gjaldskrá sveitarfélaga fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks.

Málið var kynnt á fundi velferðarráðs Reykjavíkurborgar þann 15. maí 2024 og lagðar voru fram eftirfarandi bókanir:

Bókun fulltrúa Samfylkingarinnar og Framsóknar:

Fulltrúar meirihlutans vilja brýna stjórn SSH í þeim tilfellum sem jafn viðamiklar breytingar á reglum og gjaldskrá er varða hagsmuni notenda og Reykjavíkurborgar séu sendar viðeigandi ráði/nefnd til umsagnar. Hér er ósamræmi á milli tillögu á nýjum reglum og tillögu að gjaldskrá. Málið þarfnast frekari efnislegrar meðferðar velferðarráðs og er óskað eftir því að það komi aftur til ráðsins til umsagnar áður en tekin er afstaða til þess í borgarráði. Þá á eftir að taka afstöðu til þess hvort rukka eigi bæði börn fatlaðs fólks og börn með fötlun fyrir akstursþjónustu en börn á grunnskólaaldri greiða ekki fyrir akstursþjónustuna í dag. Aukinheldur er áréttað að eðlilegra sé að tillögurnar séu unnar í samvinnu við velferðarráð sveitarfélaganna sem eru aðilar að samningi við Pant í samráði við Pant í stað þess að þær komi til afgreiðslu frá Pant án samtals við velferðarráð.

Bókun fulltrúa Flokks fólksins:

Flokkur fólksins styður tillögur stjórnar akstursþjónustunnar Pant að breytingum á reglum og gjaldskrá fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu. Tillagan er viðbragð og til samræmis við álit umboðsmanns Alþingis sem komst að þeirri niðurstöðu að Reykjavíkurborg bæri að bjóða upp á gjaldskrá sambærilega og gjaldskrá í almenningsamgöngur. Breytingin er að fargjöld fyrir akstursþjónustu, þ.e. fyrir fasta ferð, tilfallandi ferð, tímabilskort og aðra farþega, skulu vera sambærileg og fyrir almenningsamgöngur. Eldri reglur voru ekki skýrar en þar átti að taka mið af gjaldskrá almenningsamgangna sem er hægt að túlka á ýmsan máta. Í nýrri gjaldskrá er skýrt kveðið á um að stakt fargjald fyrir akstursþjónustu verði hið sama og stakt fargjald fyrir öryrkja hjá Strætó, óháð því hvort um er að ræða ferð pantaða með löngum eða skömmum fyrirvara. Í nýjum reglum á að bjóða upp á tímabilskort (árskort) og á verð fyrir það að vera sambærilegt árskort fyrir öryrkja hjá Strætó. Jákvæð breyting á reglum er að akstur fatlaðra leikskólabarna verður gjaldfrjál. Hins vegar er slæmt að nú þurfa börn 12-16 ára að fara greiða hálf tógjald en höfðu áður ekki greitt fyrir akstursþjónustuna.

II. Tillaga um breytingu á reglum fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu nr. 645/2020

Af hálfu velferðarsviðs Reykjavíkurborgar er vakin athygli á nýrri 3. mgr. 9. gr. í reglum fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu en ákvæðið hljóðar svo:

Panta skal tilfallandi ferðir eigi seinna en degi fyrir áætlaða ferð. Sé ferð pöntuð samdægurs er ekki hægt að tryggja að hægt sé að verða við pöntuninni.

Að mati velferðarsviðs Reykjavíkurborgar færi betur á því að í ákvæðinu yrði kveðið á um að panta skuli tilfallandi ferðir með ákveðnum klukkustunda fyrirvara og ef það væri ekki gert yrði leitast við að veita þjónustuna eins fljótt og unnt er.

Það verður þó ávallt að telja það forgangsatriði framkvæmdaraðila akstursþjónustu fatlaðs fólks að reyna eftir fremsta megni að koma til móts við notendur sem panta tilfallandi ferðir samdægurs. Tilgangur ákvæðisins er að hvetja notendur akstursþjónustu fatlaðs fólks til þess að panta ferðir með tilteknum fyrirvara svo unnt sé að skipuleggja akstursþjónustu fram í tímann og með því að tryggja að unnt sé að veita tiltekna þjónustu. Það er flókið að skipuleggja þjónustuna og koma til móts við mismunandi þarfir notenda ef pantanir vegna tilfallandi ferða berast með mjög skömmum fyrirvara en þó er mikilvægt að bregðast við því eins og kostur er. Álitamál er hversu langan fyrirvara rekstraraðili akstursþjónustunnar þarf til þess að geta skipulagt þjónustuna með góðu móti. Í þessu sambandi er mikilvægt að hafa í huga að lögbundin akstursþjónusta fyrir fatlað fólk er í ýmsu tilliti annars eðlis en sú þjónusta sem felst í almenningssamgöngum, m.a. með hliðsjón af kostnaði og aðgengileika. Þá er ljóst að akstursþjónusta fatlaðs fólks er flókin þjónusta sem þarfnast mikillar skipulagningar svo unnt sé að mæta þörfum hvers og eins notanda á sem hagkvæmastan hátt.

Þá vekur velferðarsvið Reykjavíkurborgar athygli á þeirri breytingu sem lögð er til á núgildandi 4. mgr. 9. gr. reglna fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu. Hugsanlega færi betur á að taka einungis fram að afpanta skuli ferð svo fljótt sem unnt er, a.m.k. með tveggja klst. fyrirvara. Uppgjör varðandi ónýttar ferðir er samningsatriði milli sveitarfélaga og framkvæmdaraðila akstursþjónustu fatlaðs fólks og þar sem að ferðin telst ekki lengur með í uppgjöri gagnvart notanda mætti fella það út úr ákvæðinu sem lýtur að því.

Að lokum er vakin athygli á því hvað varðar greiðslur fyrir börn sem ferðast sem farþegar með fötluðum foreldrum sínum. Í 1. mgr. 11. gr. reglnanna kemur fram að börn undir grunnskólaaldri í fylgd með fötluðum foreldrum sínum greiði ekkert fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks. Í 12. gr. er þó kveðið skýrt á um það að fargjald fyrir aðra farþega sem ferðast með notendum akstursþjónustunnar sé í samræmi við gjaldskrá Strætó bs. hverju sinni. Samkvæmt gjaldskrá Strætó bs. ferðast börn 11 ára og yngri gjaldfrjálst með Strætó. Með hliðsjón af framangreindu greiða börn 11 ára og yngri því ekki fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks þegar þau ferðast með fötluðum foreldrum sínum í akstursþjónustu fatlaðs fólks.

Að öðru leyti gerir velferðarsvið Reykjavíkurborgar ekki athugasemdir við aðrar breytingar sem lagðar eru til á reglum fyrir sameiginlega akstursþjónustu við fatlað fólk á höfuðborgarsvæðinu nr. 645/2020.

III. Tillaga um breytingu á gjaldskrá fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks

Samkvæmt 3. mgr. 29. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 er sveitarfélögum heimilt að innheimta gjald fyrir akstursþjónustu samkvæmt gjaldskrá sem sveitarstjórnir skulu setja og skal gjaldið vera sambærilegt gjaldi fyrir almenningssamgöngur á viðkomandi svæði. Í 12. gr. reglna um sameiginlega akstursþjónustu fatlaðs fólks á höfuðborgarsvæðinu er kveðið á um það að fargjöld notenda fyrir akstursþjónustu séu ákvörðuð í *gjaldskrá hvers sveitarfélags*.

Í fyrirleggjandi tillögum eru lagðar til eftirfarandi breytingar á gjaldskrár sveitarfélaga vegna akstursþjónustu fatlaðs fólks:

1. Að gjaldskrá vegna akstursþjónustu fatlaðs fólks verði breytt svo að stakt fargjald verði hið sama og stakt fjargjald fyrir öryrkja hjá Strætó - óháð því hvort um sé að ræða langan eða skamman fyrirvara á pöntun ferðar, þ.e. nú 189 kr.
2. Að boðið verði upp á tímabilskort (árskort) fyrir þá notendur sem það kjósa og skuli verð miðast við verðskrá fyrir öryrkja hjá Strætó, þ.e. nú 31.200 kr.
3. Að akstur fatlaðra leikskólabarna verði gjaldfrjálst.
4. Að akstur fatlaðra barna, 6-11 ára, verði áfram gjaldfrjálst.
5. Að fötluð börn á aldrinum 12-17 ára muni eiga kost á að greiða gjald sambærilegt öryrkjagjaldi fyrir þær ferðir sem falla utan skólaaksturs, þ.e. 189 kr. fyrir staka ferð en 31.200 kr. fyrir árskort.
6. Að nemakort fatlaðra nemenda í framhalds- og háskólum verði sambærilegt árskortu öryrkja, þ.e. nú 31.200 kr.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar leggur til að jafnframt verði boðið upp á 30 daga tímabilskort eins og gjaldskrá Strætó bs. gerir ráð fyrir en kostnaður vegna þess er 3.120 kr.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar vekur athygli borgarráðs á því að fram til þessa hafa börn á leikskólaaldri greitt fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks en ekki börn á grunnskólaaldri, þ.e. börn á aldrinum 6-16 ára. Ljóst er að framangreint fyrirkomulag er ekki í samræmi við gjaldskrá Strætó bs. og til þess að gjaldtaka vegna barna fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks sé sambærileg gjaldskrá Strætó bs. eru lagðar til breytingar á gjaldtöku fyrir börn. Samkvæmt gjaldskrá Strætó bs. ferðast börn 11 ára og yngri gjaldfrjálst með Strætó bs. en börn 12 ára og eldri greiða 50% af almennu fargjaldi. Samkvæmt fyrirliggjandi tillögum um breytingu á gjaldskrá Strætó bs. er lagt til að börn á aldrinum 12-17 ára greiði sama fargjald og öryrkjar, þ.e. 30% af almennu gjaldi samkvæmt gjaldskrá Strætó bs. Ef ekki væri vikið frá gjaldskrá Strætó bs. með þessum hætti myndu fötluð börn á aldrinum 12-17 ára greiða hærra gjald en fullorðnir notendur akstursþjónustu fatlaðs fólks.

Mikilvægt er að hafa í huga að með framangreindri breytingu á gjaldtöku vegna barna er verið að breyta ríkjandi stjórnsýsluvenju á þann hátt að börn á aldrinum 12-16 ára, sem hafa ekki þurft að greiða fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks, þurfa að greiða fyrir hana ef breytingin nær fram að ganga. Ófötluð ungmenni á aldrinum 12-17 ára greiða ungmennagjald fyrir almenningssamgöngur í samræmi við gjaldskrá Strætó bs. en fötluð ungmenni greiða sambærilegt gjald og öryrkjar greiða samkvæmt gjaldskrá Strætó bs. Velferðarsvið Reykjavíkurborgar telur að málefnalegar ástæður séu fyrir hendi til þess að víkja frá framangreindri stjórnsýsluvenju m.t.t. jafnræðis. Þá er ljóst að akstursþjónusta fatlaðs fólks er flókin og kostnaðarsöm þjónusta sem þarfnast mikillar skipulagningar svo unnt sé að mæta þörfum hvers og eins. Með þessum breytingum verði að tryggja að gjald fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks sé sambærilegt gjaldi fyrir almenningssamgöngur á höfuðborgarsvæðinu í skilningi 29. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 og er það í samræmi við framangreint álit umboðsmanns Alþingis.

Velferðarsvið Reykjavíkurborgar leggur mikla áherslu á að ef breytingar vegna gjaldtöku barna verði samþykktar að þá verði þær kynntar vel fyrir notendum og að hugað verði að gildistöku gjaldskrárinnar með hliðsjón af því.

Af hálfu velferðarsviðs Reykjavíkurborgar er lagt til að sviðinu verði falið að gera formlegar tillögur að breytingum á gjaldskrá Reykjavíkurborgar fyrir akstursþjónustu fatlaðs fólks. Þegar þeirri vinnu er lokið verði þær tillögur lagðar fyrir velferðarráð og síðar borgarráð til formlegrar meðferðar.

IV. Fjárhagsleg áhrif

Frekari sundurgreiningu á mögulegum breytingum á tekjum Reykjavíkurborgar á ársgrundvelli má sjá í eftirfarandi töflu en gert er ráð fyrir tekjulækkun upp á tæplega 50 m.kr.

Reykjavík	
Fargjöld 2023	70.675.221
Breytt gjaldskrá	21.136.440
Mismunur	-49.538.781